

סעודה שלישית - פרשת ויצא תשע"ט

בִּסְעוּדָה שְׁלִישִׁית דִּבֵּר מַהַר"י דִּבּוּרִים נוֹרָאִים וְנִפְלָאִים מְאֹד בְּעִנְיַן גְּנֵבָה דִּקְדֻשָּׁה.

פָּתַח וְאָמַר מַהַר"י נֵרוֹ יָאִיר, אִיתָא בְּלִקּוּטֵי מוֹהַר"ן (חֵלֶק א' סִימָן רפד) [מוֹהַרְנַ"תְ זַ"ל מְסַפֵּר:] שָׁמַעְתִּי בִּשְׁמוֹ, שֶׁהוֹכִיחַ אֶת אֶחָד שֶׁאָמַר לוֹ, שֶׁאֵין לוֹ פְּנַאי לִלְמֹד מֵחֲמַת שֶׁעוֹסֵק בְּמַשָּׂא וּמַתָּן, אָמַר: שֶׁאַף - עַל - פִּי - כֵּן רָאוּי לוֹ לַחֲטֹף אֵיזֶה זְמַן לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה בְּכָל יוֹם. וְאָמַר, שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה, (שַׁבָּת לא), שֶׁשּׁוֹאֲלִין אֶת הָאָדָם: קָבַעְתָּ עִתִּים לַתּוֹרָה? קֶבַע הוּא לְשׁוֹן גְּזֵלָה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי כ"ב) "וְקָבַע אֶת קֹבְעֵיהֶם נָפֶשׁ"; הֵינוּ שֶׁשּׁוֹאֲלִין אֶת הָאָדָם, אִם גָּזַל מִן הַזְּמַן שֶׁהוּא טָרוּד בַּעֲסָקָיו, אִם גָּזַלְתָּ מֵהֶן עִתִּים לַתּוֹרָה, כִּי צָרִיךְ הָאָדָם לַחֲטֹף וְלִגְזֹל עִתִּים לַתּוֹרָה מִתּוֹךְ הַטִּרְדָּא וְהָעֵסֶק: עכ"ל.

והנה ידוע שאלתו של מוהרא"ש זי"ע ששאל, אשר לכאורה הרי יש לנו כלל אשר בכל הספר לקוטי מוהר"ן אין רבינו יוצא מידי פשוטו, ואם כן לכאורה איך יובן הפירוש הנ"ל לפי פשוטו הרי 'קבעת' הוא לשון 'קביעות? ורבינו מפרש אותו בלשון 'גזילה', אשר לכאורה זה כן יוצא מדי פירושו הפשוט? ותירוץ מוהרא"ש ז"ל, אשר באמת אין המקרא יוצא מדי פשוטו גם בפירוש הזה, כי באמת האדם צריך לראות לעשות לעצמו קביעות חזקה לגזול עתים לתורה הקדושה, והוא צריך להיות קבוע בזה, לגזול כל דקה שרק יכול, לדוגמא האדם עובד, הוא נהג אוטובוס, או שהוא עובד בענינים אחרים כגון שהוא מלמד תינוקות, צריך לגנוב מהזמנים הפנויים שיש ולחטוף תורה ותפלה וכו' בשביל נשמתו.

וצריך להיות בענין זה מה שנקרא בלשון הגמרא "גנב מפורסם", היינו לגנוב בקביעות, כי כידוע יש הלכות שונות בענין תקנות השוק כשקונים מגנב סתם או "גנב

מפורסם״ וכו׳, ולכן עלינו להיות גנבים בקביעות מה שנקרא בלשון הגמרא ״גנב מפרסם״, ולגנוב לעצמינו זמנים ללמוד תורה.

ובוודאי האדם צריך לעשות את עבודתו בנאמנות כי אם לאו הרי זו גזילה ממש, עד כדי כך שיש בגמרא (עיין ברכות טז.) שפועלים העושין מלאכה בשכר, מברכין לאחריה שתים כיצד ברכה ראשונה כתקונה שניה פותח בברכת הארץ וכוללין בונה ירושלים בברכת הארץ; ופטורים מלברך בברכה רביעית בברכת המזון. כל כך הקילו חכמינו הקדושים, הכל בכדי שלא לגנוב מזמן של הבעל הבית אשר משלם לו על העבודה, כי אם מברך הרי גוזל הוא את בעל הבית דקה, או שתים, ולכן לא רצו שיגנוב מזמן בעל הבית, והקילו בברכה רביעית שאין לו לברך יותר מהשלש הראשונות כנ״ל, ולמעשה כבר מבואר בשולחן ערוך שאין צריכים להקפיד בזה, וכן מותר לברך את הברכה הרביעית, כי בזמנינו אין הבעל הבית מקפיד על זה ובוודאי מוותר ומסכים לו להפועל לברך את כל הברכות בברכת המזון. אבל בכל אופן צריך ללמוד מזה מה זה זמן של בעל הבית, וכמה צריך להזהר בשאר הזמנים לא להכשל באיסור גניבה שלא יגזול את זמן בעל הבית ולעשות את העבודה בנאמנות בכדי לא להכשל באיסור גזילה חס ושלום.

אבל כל זה אמור בשעת העבודה, אבל לפני העבודה ואחרי העבודה או אפילו באמצע העבודה אם אינו צריך לעבוד עכשיו בזמן הזה, כגון שיש לו הפסקה, וכדומה, או מלמד בזמן שהילדים חוזרים על הלימוד, או בזמני ההפסקה וכדומה, יכולים לחטוף ולגזול שיעורי תורה וכו׳.

ואפילו שרביז״ל מדבר פה מלימוד תורה הקדושה, אבל באמת העצה הזאת נאמר גם על עסק התפלה וההתבודדות, כי הן הכי נמי שרביז״ל רצה שיהיה להאדם התבודדות עמו יתברך שעה שלימה ביום, ואכן אשרי לו לאדם הזוכה לקיים את זה! אבל במציאות לאו כל אדם זוכה לזה, ולכן העצה היעוצה להאדם שעוד לא זכה לזה, שיתפוס אפילו דקה אחד, דקה אחד הרי אתה כן יכול לדבר אל הקדוש ברוך הוא? אזי תפוס דקה אחד, וכן עוד דקה, וכך בזה הדרך תגנוב לך מהזמן כמה דיבורי תפלה והתבודדות, ותמלא את היום שלך עם טוב אמתי ונצחי.

ומצאתי פעם איזה איש שלמד בקטנותו אצל מוהרא״ש ז״ל כשהיה הוא ז״ל מלמד דרדקי בעיר קווינס, בתלמוד תורה ׳אור ישראל׳. ושאלתי את האיש הזה מה אתה זוכר ממוהרא״ש? אזי הוא סיפר לי, שבכל יום כשיצאו הילדים להפסקה, מוהרא״ש ז״ל לקח את כל הילדים בחצר של המוסד מאחורי הבנין שהילדים ישחקו שם, ומוהרא״ש

ישב שם על אבן גדול שהיה שם מאחורי הבנין, והיה שמה הברזלים של הרכבת [כך צייר אותו האיש], ומה שעשה מוהרא"ש אינו יודע, אבל זה הוא זוכר שמוהרא"ש דיבר שם הרבה [כך אמר האיש] כי האיש הנ"ל לא ידע מברסלב בכלל, ומהתבודדות בפרט, ולכן חשב שמוהרא"ש סתם מדבר, אבל באמת מוהרא"ש היה מתבודד שם וגזל מהזמן שלו להתבודד אל הקדוש ברוך הוא.

ואותו דבר הוא גם בענין צדקה, כי בדרך כלל האדם חושב 'אני צריך לתת הרבה כסף לצדקה', אבל למעשה אין לו כל כך הרבה כסף, אזי הוא לא נותן כלום. אבל אם האדם היה יודע שבכל פרוטה שהוא נותן הוא מקיים בזה מצוה, היה בוודאי נותן פרוטה לצדקה, וכן עוד פרוטה, ועוד פרוטה, והיה מסגל לעצמו הרבה מצוות, כי באמת בעבודת השם יתברך כל דקה שחוטפים לעבודת השם יתברך, וכן כל דבר קטן שעושים בשבילו יתברך זה יהלום.

רבי נתן זי"ע בלקוטי הלכות (הלכות גזילה אות) מבאר שהרבה דברים טובים רוחניים לא הגיעו כי אם על ידי גזילה וערמה, כגון שבוע שעבר בפרשת וישלח, קיבל יעקב הברכות רק על ידי גזילה ומרמה, כמו שכתוב (בראשית כז, לה) "בָּא אָחִיךָ בְּמִרְמָה וַיִּקַּח בִּרְכָתֶךָ".

וכן אצל תלמידי רבי שמעון ראו תמיד שבעת שנהנו מהדברי תורה של רבי שמעון ושבחו את החידוש, תמיד היה בא ונובע עוד חידושים, כמובא בדברי רבינו ז"ל (לקוטי מוהר"ן חלק א' סימן קכו) בְּכָל מָקוֹם שֶׁשִּׁבְּחוּ הַחֲבֵרַיָּא אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי עַל שֶׁגִּלָּה לָהֶם סוֹד נִפְלָא תִּמְצָא שֶׁאַחַר כָּךְ אָמַר לָהֶם עוֹד חִדּוּשֵׁי תּוֹרָה; שזה גם הענין של גניבה שגנבו מרבם עוד חידוש ועוד חידוש על ידי המחמאות שנתנו לרבם. כי דברי תורה זוכים להשיג רק בדרך גניבה כי צריך לגזול בערמה ובגניבה עוד חידושין דאורייתא, הן מהרבי, והן מעצמו לגזול שיעורין כסדרן בתורה הקדושה.

ולמה צריך לעבוד בדרך כזו של גזילה ומרמה? כי היצר הרע הוא גם כן גנב, וגונב מהאדם את הכל, ולכן צריכים לעבוד גם אתו במרמה, ולגנוב דברים טובים בכל עת מצוא, כמו שכתוב בתהלים (תהלים יח, כז) "וְעִם עִקֵּשׁ תִּתְפַּתָּל", שצריכים לילך עם גנב באותו שיטה של גניבה, ולעבוד אתו בחכמה שמה שהוא רוצה לגנוב ממנו אני יקח את השיטות שלו ולגנוב בחזרה מה שהוא רצה לגנוב ממני, וצריך ללמוד ממנו את אופן הגזילה איך שהוא גונב, נגנוב גם אנחנו מהזמן שלנו דברים טובים.

ובזה אפשר להבין את פירוש הפסוק (תהלים סט, ה) "אֲשֶׁר לֹא גָזַלְתִּי אָז אָשִׁיב" אשר לכאורה אינו מובן, הרי אם לא גזלתי מה יש לי להשיב? אבל לפי דברינו אפשר לפרשו בפשיטות, "אֲשֶׁר לֹא גָזַלְתִּי", 'אם לא גזלתי מספיק מהזמן שלי תורה ותפלה', "אז אשיב" אני צריך לחזור בתשובה על זה, ולהשלים את מה שהחסרתי על ידי האי שמירת הזמן שלי, ולהתחיל מהיום לגנוב תורה ותפלה.

כי דוד המלך הרי היה גם כן מאד עסוק, כי כידוע היה צריך לברוח משאול המלך, וכן סבל משאר כל צרותיו שהיו לו בחיים. וגם היה מלך שהיה עסוק מאד בצרכי הכלל, ובכל זאת גנב לעצמו זמן, ושר שירות ותשבחות להשם יתברך וחיבר את הספר תהלים.

והנה השבוע יש לנו בפרשתינו כמה וכמה פעמים את הלשון הזה של גניבה וגזילה. קודם כל בהסיפור של הצאן, כשלבן גנב מיעקב עשרת מונים, ושיקר לו מאה פעם, והחליף את משכורתו בכל פעם, כי לבן היה גנב להרע, הוא היה מהסטרא אחרא.

[וידוע הסיפור מה שהיה אצל האלשי"ך הקדוש שדרש בפני כל העיר, ופעם חישב ומנה בפרטי פרטיות את כל המאה האופנים איך לבן רימה את יעקב אבינו בענין הצאן, ובעת הדרשה שלו ישב שמה האר"י הקדוש וחייך באמצע הדרשה, אזי שאל האלשי"ך הקדוש אחרי הדרשה את האר"י הקדוש למה צחקת מתוך הדרשה שלי, האם לא אמרתי משהו על המקום? ענה ואמר האר"י הקדוש חס ושלום לא צחקתי ממך, הסיבה של החיוך שחייכתי הוא כי בעת הדרשה שלך שמינית והסברת שלב אחרי שלב כל המאה פעמים איך שלבן רימה את יעקב, באותו עת ראיתי איך לבן הארמי יושב שמה בדרשה שלך, ומנענע בראשו ואומר כן כן, זה נכון, כך עשיתי, וכך רמיתי אותו! ולכן כשראיתי את לבן הארמי יושב שם ומודה על מה שעשה חייכתי.]

והנה ואחר כך כשברח יעקב מלבן, (בראשית לא, כו) "וַיֹּאמֶר לָבָן לְיַעֲקֹב מֶה עָשִׂיתָ 'וַתִּגְנֹב' אֶת לְבָבִי וַתְּנַהֵג אֶת בְּנֹתַי כִּשְׁביוֹת חָרֶב: לָמָּה נַחְבֵּאתָ לִבְרֹחַ 'וַתִּגְנֹב' אֹתִי וְלֹא הִגַּדְתָּ לִי וָאֲשַׁלֵּחֲךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשִׁרִים בְּתֹף וּבְכִנּוֹר".

ואגב, שמעתי פעם כשהייתי בחור מאיזה איש כשר (דוד שלי) שלכאורה קשה להבין את הלשון (בראשית לא, כז) "לָמָּה נַחְבֵּאתָ לִבְרֹחַ וַתִּגְנֹב אֹתִי וְלֹא הִגַּדְתָּ לִי וָאֲשַׁלֵּחֲךָ בְּשִׂמְחָה וּבְשִׁרִים בְּתֹף וּבְכִנּוֹר"? מה הפירוש שלבן לא ידע איך לא חלם שיעקב יברח ממנו? אלא זה ברור שיעקב ידע שאם לבן ידע שהוא רק רוצה לברוח ממנו, היה שומר עליו בכל מיני שמירה. ולכן מה עשה יעקב, כל הזמן הזהיר את לבן "לבן, תראה, עוד פעם אחד שאתה עושה לי את זה אני בורח! אם אתה תמשיך ככה אני בורח! אבל

באמת לא ברח. וכך חזר על עצמו הסיפור הזה, עד שלבן כבר התרגל לזה ולא חש יותר לדיבוריו של יעקב, כי לא האמין שיעקב באמת יכול לברוח, כי הרי כבר אמר לו כל כך הרבה פעם שהולך לברוח, ובסוף לא ברח, ולכן חשב לעצמו שבוודאי אין הוא יכול לברוח, והוא סתם מדבר ומזהיר אבל באמת אינו יכול לברוח, ולכן אחר כך כשהגיע הזמן הנכון, ברח באמת, וזה פירוש "וַיִּגְנֹב יַעֲקֹב אֶת לֵב לָבָן הָאֲרַמִּי" איך "עַל 'בְּלִי', הִגִּיד לוֹ כִּי בֹרֵחַ הוּא", היינו 'על בלי', פירוש כשלא היה כך, אמר לו 'כי בורח הוא', כי על כל דבר קטן אמר לו שבורח אפילו שזה לא היה אמת, וכך כשהגיע הזמן הנכון שבאמת רצה לברוח לא חש לבן לשמור עליו יותר, כי כבר התרגל להמילים של יעקב, ולא חש לדבריו, ודפח"ח.

והנה כשמסתכלים בהמשך הפסוקים מוצאים עוד לשונות של גניבה וגזילה, כמו שכתוב "וְעַתָּה הָלוֹךְ הָלַכְתָּ כִּי נִכְסֹף נִכְסַפְתָּה לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה גָנַבְתָּ אֶת אֱלֹהָי", וכתוב בספרים הקדושים שזה סובב על הקדוש ברוך הוא דהיינו לבן אמר לו אמת אתה ברחת כי נכסוף נכספתה להקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב בהשיר של 'ידיד נפש', "כִּי זֶה כַּמָּה נִכְסוֹף נִכְסַפְתִּי לִרְאוֹת בְּתִפְאֶרֶת עֻזֶּךָ", אבל שאל אותו לבן, "לָמָּה גָנַבְתָּ אֶת אֱלֹהָי"? ויעקב לא ידע כי אשתו רחל כבר למד ממנו את העבודה הקדושה של גניבה דקדושה, כי יעקב כל הזמן שהיה אצל לבן הוא היה פועל נאמן כמו שכתוב "טְרֵפָה לֹא הֵבֵאתִי אֵלֶיךָ אָנֹכִי אֲחַטֶּנָּה מִיָּדִי תְּבַקְשֶׁנָּה גְּנֻבְתִּי יוֹם וּגְנֻבְתִּי לָיְלָה", דהיינו ביום כשהיה לו זמן ובפרט בלילה גנב זמן ללמוד ולהתפלל, כמו שכתוב בפרשה הבאה שאמר לעשיו אחיו (בראשית לב) "כֹּה אָמַר עַבְדְּךָ יַעֲקֹב עִם לָבָן גַּרְתִּי וָאֵחַר עַד עָתָּה" ואומר על זה רש"י, 'גרתי' בגימטריא תרי"ג, כלומר עם לבן הרשע גרתי, ותרי"ג מצות שמרתי, ולא למדתי ממעשיו הרעים. דהיינו שלמד תורה. וכן בלילה יש ב' דיעות במדרש, דעה אחד שיעקב אמר את כל הספר תהלים, ודעה אחד שאמר את החמש עשרה מזמורי 'שיר המעלות', וזה מכוון למה שאומר רביז"ל (ספר המדות אות שינה חלק ב' סימן ג') חמשה עשר "שיר המעלות" שבתהלים מסוגלים לבטל השנה; והוסיף על זה מוהרא"ש שלפי זה אפשר להבין את הגמרא (סוכה נג.) תניא אמר רבי יהושע בן חנניה כשהיינו שמחים שמחת בית השואבה לא ראינו שינה בעינינו; כי הרי היו אומרים את החמש עשרה מזמורי 'שיר המעלות', ולכן נתבטל השינה, והבן.

אנשים מחפשים תחבולות איך להיות ער בלילה, שותים קפה, לוקחים כדורים של קפה, אבל תנסה הסגולה של רביז"ל.

והנה על כל פנים אנו רואים שיעקב אבינו גזל מזמנו בשביל הקדוש ברוך הוא ולשיר שירות ותשבחות להקדוש ברוך הוא, ובזה אפשר להבין את הלשון בפסוק ""הָיִיתִי בַיּוֹם אֲכָלַנִי חֹרֶב וְקֶרַח בַּלָּיְלָה 'וַתִּדַּד' שְׁנָתִי מֵעֵינָי" 'ותדד' ראשי תיבות ת'הילת ד'ו'ד', היינו שהיה עוסק בספר תהלים של דוד המלך ע"ה.

רחל למד מבעלה יעקב איך לגנוב בקדושה והוא היה עכשיו עומד בשלב שהיא עוזבת כבר את בית אביה ורצתה להפריש אביה מעבודת גילולים, וכוונתה היתה לשם שמים, אבל יעקב לא ידע מזה, מילא אמר שהוא יכול לחפש וכו',

ובזוהר כתוב שבעשרת הדברות אחר המילה 'לא' של **'לא תגנוב'** יש פסיק, בחומשים שלנו אין, אבל בזוהר כתוב שיש, וזה בא לרמז לנו, שיש פעמים שמותר לגנוב וצריך לגנוב. כגון לגנוב דעת רבו בכדי להוציא ממנו עוד דברי תורה, כמו שמצינו אצל הרשב"י שתלמידיו שבחו אותו, ובכל פעם ששבחו אותו הוציאו ממנו עוד תורה, כי על ידי שהיו משבחים את תורתו גילה עוד תורה, וזה ענין הנ"ל של גניבת דברי תורה,

ובזה אפשר לפרש את התוספתא (בבא קמא פרק ז') שיש כל מיני גניבת דעת שאסור לעשות, אבל בסוף הוא כותב: **'אבל המתגנב מאחר חבר והולך ושונה פרקו אע"פ שנקרא גנב זוכה לעצמו שנא' (שם ו) לא יבוזו לגנב כי יגנוב וגו'. סוף שמתמנה פרנס על הצבור ומזכה את הרבים וזוכה לעצמו ומשלם על מה שבידו שנאמר (שם) ונמצא ישלם וגו' ואין שבעתים אלא דברי תורה שנאמר (תהלים יב) אמרות ה' אמרות טהורות** וגו': וזה שייך כשאדם פוגש איזה חבר והוא מעכב אותו עם כל מיני סיפורים ולוקח לו את כל זמנו, וההוא רוצה כבר ללכת ממנו ללמוד, אזי הוא אומר לו פתאום 'אוי שכחתי שיש לי תור באיזה מקום... ואני צריך לרוץ' והוא רץ להבית המדרש ויושב את עצמו ללמוד, אף על פי שזה לא היה ולא נברא, אין לו שום תור, והוא גנב את דעת חבירו, אף על פי כן 'הוא זוכה לעצמו', ומה שתפס בתורה הקדושה זה שלו.

הקדוש ברוך הוא יעזור שנזכה לחטוף ולגנוב דברים טובים ללמוד ולהתפלל עד שנזכה לבין בית המקדש בב"א

